

Kupka Alšových listů adresovaných skoro vesměs do Litomyšle. První z roku 1874, kdy jsem se s Alšem v Praze rozloučil; ostatní chodily pak věrně plných čtrnáct let v mezerách kratších, delších, někdy hodně dlouhých do toho zátiší při moravských hranicích.

V těch listech leccos veselého i vážného a plánů a snů mladého umělce i strastí zápasícího muže. V nejednom z nich kresbička jen tak mezi řádky nebo nakonec hozená, tu nějaký kyrysar nebo krojový náčrtek, tu Aleš sám putující per pedes přes Mníšek do Mirotic a j.

Mnohé, proč pisatelovo srdce bolívalo, již přebolelo, ne-jeden sen, nejedna tužba jeho se nesplnila, ale splnilo se nejpřednější, po čem Aleš dychtil, oč hned od počátku své umělecké dráhy vědomě se snažil: vystihnouti svým způsobem duši a život svého lidu i starou slávu, moc i ponížení všeho národa.

Z té kupky starých psaní písma již blednoucího několik míst. Kdysi měla jediného čtenáře, teď budou zajímati tisíce čtenářů milého mistra ve všech zemích české koruny; dnes, v památný jeho den obzvláště.

O svém svátku r. 1874 píše:

„— — — Vidím se jako malý hoch, jak jsem k strýci perníkáři chodíval na svůj svátek pro ohromného, perníkovo-ho Mikoláše, kterému jsem napřed uříz' infuli a pomalu z něho nezbyla ani berla ani viksované boty. — Pozděj, když jsem byl již v Písku, to jsem zase šel s bratrem; mrzlo, byl jsem vesel, koupil mně ořechy, které jsem si v burnusku soukenném do nejhlubší kapsy uložil a na silnici, která k domovu vedla, kudličkou otvíral. Ó, kam se poděla ta zlatá doba! A dnes? — — Žiju divně. As tak, jako Eliáš na poušti. Jenom že tady Bůh mně seslal člověka

místo krkavce; prosím tě, v Praze se to nesluší. Jeden žák v akademii mě má tak rád, že mně každé poledne do školy něco přinese od jídla. A tak mezi těmi bílými bohy obědvám.<sup>1)</sup> Jest to bídné, ale jsem spokojen přec. Nejsem zato aspoň dlužen.“

Zrovna v tu dobu, kdy nebývalo na oběd, kdy se Aleš „sytil“ mezi bohy slunné Helady, docházel uznání ředitele akademie.

„Povídal,“<sup>2)</sup> píše v témže listu, „že to mohu přivést zu einem grossen Künstler. To, co se nedá naučit, mám prý ve velkém. Přirovnával mě k Röttlovi — — ale co pak na tom, to vím já nejlíp, co mně schází. Dále se mne ptal na českou literaturu. — — Bude se učit (česky), líbí prý se mu to. Byl jsem u něho skoro dvě hodiny. Když jsem šel pryč, pravil česky: s Bohem!“

Uznání dost a dost i jinde, hmotné však podpory málo. Aleš musil dobývati všeho strádáním a tuhým zápasem. Až pak přece přišla s uznáním díla i hmotná úleva, když „Vlast“ dosáhla ceny při konkursu na výzdobu Národního divadla.

Radostnou tu událost ohlásil mně roku 1879 krátký list písma vzrušením zrovna rozletitého a nad obyčej velkého:

„— — jsem vítězem v konkurenci pro divadlo! A tehdy přišla hodina má!! Bratře drahý!“ —

Vzpomněl v jásavé radosti, vzpomněl i ve chvíli hlubokého žalu, kdy se domníval, že totéž dílo je plameny zkaženo.

V den po shoření Národního divadla psal:

„Za dob smutku vzpomíná na Tebe Tvůj přítel. Škoda, že neuvidíš — — — ani můj Tomášek svého táty verky.

Jak as hleděl s náspů švédských<sup>1)</sup> Beneš Třebízský na oheň!“ — — —

Buď Bohu chvála, „Vlast“, úchvatné epos plné divinace skví se v lunetách foyeru Národního divadla.

Všude jinde, myslím, bylo by po takovém výsledku konkurence o mladého malíře postaráno. Jak bylo s Alšem? Co všechno po tomto díle *musil* kreslit! *Musil!* Trpko vzpomínati. A k veškeré té tísní jaké ještě často ústrky! Z těch zlých časů několik řádků. List z roku 1883.

<sup>1)</sup> V akademii ve sbírce odlišek sádrových.

<sup>2)</sup> Ředitel; proslulý belgický mistr Jan Swerts.

<sup>3)</sup> Zbytky dávných valů u Klecan, kde Beneš byl toho času kaplanem.

„— — a přec chci i uměním tím vlasti svojí hřivnu přinést, a co pak? Nezbyvá než boj, práce, v proudu materialistů držet pevně svůj ideál, urážek nedbat, těch nejhrubších nevšímání atd. atd.“ — —

A při tom všem ten humor v mnohých jeho pracích! To je síla.

Dost; vzpomínky zavádějí. Co ještě psát? Jiní ocení Alšovo dílo odborně. Mně dovolte, abych vás zavedl do jeho atelieru. Pracuje ve svém prostém, světlém pokoji, kde není ani malířské štafle ani nádherných paraventů a koberců, drahých draperií a jiných ozdob parádních ateliérů. Po zdích nějaká stará šavle nebo ozdobná „valaška“, bambitka, černá P. Marie ruská, rytina chrámu sv. Petra v Římě, kterou přinesl z Itálie Alšův strýc, Tomáš Famfule, starý švališér; u stolu stojí dřevěné křeslo, kdysi majetek Josefa Mánesa. Teď v tom křesle sedá Aleš někdy s čapkou z hubky na hlavě.

V rozích dvě skříně plné knih. Aleš je čtenář, a to čtenář vzácný, jenž má vřelost a vnímavost starých písmáků. Zná bibli jako oni, ale kroniku ještě líp. Což kroniku; Palacký, Tomek jsou jeho, rád zachází i k pramenům i k pomocným vědám historickým, zvláště do archaeologie a heraldiky. Z beletrie miluje díla osobitého, národního rázu, národní písně a zpěvy domácí, slovanské, z básníků Erbena, Máchu, Čelakovského. Zajímavo je, že jej živě zajímají děje Ameriky, zvláště však prvotní její obyvatelstvo. Cooperových indiánských románů je čtenářem horlivým. —

V Alšovi je pravdivá báje o Antaeovi. Je silný svým pevným přesvědčením uměleckým, je věrný sobě, roste ze svého; kořen jeho umění tkví v rodné půdě, jež dala mízu na tolik krásných květů. Co srdcí potěšily! A budou těšit budoucí, po letech letoucích, ať šumějí hesla jakákoliv.

Příteli Mikoláši, to, co mělo přijít tenkrát, když Jsi svým prvním, velkým dílem ukázal, co umíš, jaká síla v Tobě, jaký poklad v Tvé duši, aby alespoň teď se stalo, když jsi z toho pokladu tolik nám rozdal: abys bez starostí mohl dál tvořit.

Tisknu Ti ruku, starý druhu, buď zdráv, buď zdráv!